

УДК 347.51

Карпенко Оксана Іванівна,
аспірантка кафедри цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету Харківського
національного університету імені В. Н. Каразіна

ВИЗНАЧЕННЯ СТОРІН ПРИ НАДАННІ ІНТЕРНЕТ-ПОСЛУГ

Стаття присвячена актуальним правовим питанням, що відносяться до природи і характеристики мережі Інтернету. На підставі аналізу діючого вітчизняного законодавства та існуючої практики надання Інтернет-послуг у статті обґрунтовується необхідність більш детальної специфікації сторін надання Інтернет-послуг в залежності від їх класифікації. Виконавець і замовник як загальні сторони надання Інтернет-послуг конкретизуються через провайдера і абонента як сторін надання послуги електронної пошти та через реєстранта і реєстратора як сторін надання послуги реєстрації доменних імен.

Ключові слова: послуга, Інтернет-послуга, сторони, провайдер, клієнт, абонент, замовник, виконавець.

Постановка проблеми. Інтернет, який є доступним кожному, хто має персональний комп'ютер, а завдяки засобам супутникового зв'язку, це стало можливим в будь-якій точці планети, вже став повсякденним засобом передачі інформації будь-якого характеру. В зв'язку з цим актуалізується проблема не тільки теоретичного, але і практичного значення щодо визначення сторін при наданні Інтернет-послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед значного масиву цивільно-правової літератури вагома її кількість присвячена дослідженням зобов'язань з надання послуг, але в той же час відсутні комплексні дослідження щодо надання Інтернет-послуг. Ці питання розглядаються такими науковцями, як Н. В. Аляб'єва, С. О. Ємельянчик, І. В. Жилінкова, О. М. Пастухов, С. В. Петровський, І. В. Спасибо-Фатєєва, О. І. Савельєв. Результати їх теоретичних розробок, а також нормативна база цивільно-правового законодавства і слугували основою цього дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є з'ясування кола проблемних питань, пов'язаних із визначенням сторін при наданні Інтернет-послуг.

Виклад основного матеріалу дослідження. Систематизувавши значний масив різноманітних визначень поняття «Інтернет-послуги», присутній у цивільно-правовій літературі, можна зробити висновок про те, що умовно їх можна розділити на три групи.

До першої групи відносяться послуги з надання доступу до мережі Інтернет (наприклад, Інтернет-провайдинг).

До другої групи входять послуги, безпосередньо надані Інтернетом і неможливі без застосування мережі Інтернет – це послуги мережі Інтернет (наприклад, послуги реєстрації доменних імен, послуга хостингу, електронна пошта).

І, нарешті, до третьої групи входять послуги, що надаються та/або здійснюються за допомогою мережі Інтернет – це послуги в мережі Інтернет. Тут Інтернет виступає лише

(або переважно) способом укладення або виконання зобов'язань. Але ці зобов'язання можуть існувати самостійно, а Інтернет в цьому випадку виступає лише посередником (наприклад, електронна угода, яка включає в себе електронну комерцію, договори з передачі інформації за допомогою Інтернету: реклами на сайтах та в електронних виданнях, надання дистанційних освітніх послуг, консультації, в тому числі і юридичні та ін.).

Кожній з цих трьох груп Інтернет-послуг відповідає певне коло суб'єктів, які є учасниками відносин з їх надання і несуть певну відповідальність за їх надання.

С. В. Петровський відзначає, що «зобов'язання, пов'язані з наданням Інтернет-послуг, за своїми функціональними ознаками, що впливають на правове регулювання, залежно від того, на якому етапі (на етапі свого виникнення чи етапі виконання) Інтернет-послуги можна розділити на а) зобов'язання, підставою виникнення яких є передача даних, а також б) зобов'язання, виконання яких здійснюється за допомогою передачі даних. Звичайно, цей поділ є досить умовним, тому що нерідко одне і те ж зобов'язання виникає, а також виконується за допомогою мережі Інтернет» [5, с. 70].

При наданні Інтернет-послуг не з'являються нові підстави виникнення зобов'язань або нові типи зобов'язань. До діяльності з надання Інтернет-послуг застосовні всі загальні положення про зобов'язання і договори, що містяться в книзі 5 розділу I Цивільного кодексу України (далі ЦК України). Разом з тим, поряд з традиційною формою виникнення зобов'язань (договір в усній або письмовій формі), при користуванні Інтернетом все більшу роль відіграють договори, укладені в електронній формі, тобто шляхом обміну даними через мережу Інтернет.

Згідно із ст. 510 ЦК України сторонами у зобов'язаннях є боржник та кредитор. У законодавстві не встановлений такий різновид договорів з надання послуг, як договір з надання Інтернет-послуг. Тому положення глави 63 ЦК України можуть застосовуватися до всіх договорів про надання послуг, якщо це не суперечить суті зобов'язання. Отже, виходячи з цього, при наданні Інтернет-послуг однією стороною буде виконавець, а другою стороною – замовник. Але хто саме буде виступати виконавцем Інтернет-послуг, а хто замовником, ми спробуємо далі розібратись.

Провівши аналіз діючого законодавства України в сфері телекомунікаційних послуг, різновидом яких є Інтернет, виявляємо, що законодавець виділяє наступних учасників відносин з надання телекомунікаційних послуг: абонент, власник (володілець) кабельної каналізації електрозв'язку, оператор телекомунікацій, провайдер телекомунікацій, споживач телекомунікаційних послуг. У ст. 1 Закону України «Про телекомунікації» надається наступне визначення цим поняттям:

- абонент – споживач телекомунікаційних послуг, який отримує телекомунікаційні послуги на умовах договору, котрий передбачає підключення кінцевого обладнання, що перебуває в його власності або користуванні, до телекомунікаційної мережі;
- споживач телекомунікаційних послуг – юридична або фізична особа, яка потребує, замовляє та/або отримує телекомунікаційні послуги для власних потреб;
- власник (володілець) кабельної каналізації електрозв'язку – суб'єкт господарювання, у власності (володінні) якого перебувають уся інфраструктура кабельної каналізації електрозв'язку або окремі її елементи, набуті на належній правовій підставі, призначені для забезпечення доступу до телекомунікаційної мережі загального користування;

- оператор телекомунікацій – суб'єкт господарювання, який має право на здійснення діяльності у сфері телекомунікацій із правом на технічне обслуговування та експлуатацію телекомунікаційних мереж;
- провайдер телекомунікацій – суб'єкт господарювання, який має право на здійснення діяльності у сфері телекомунікацій без права на технічне обслуговування та експлуатацію телекомунікаційних мереж і надання в користування каналів електров'язку [4].

У Законі України «Про телекомунікацію» визначається, що суб'єктами ринку телекомунікацій є оператори, провайдери телекомунікацій, споживачі телекомунікаційних послуг, виробники та/або постачальники технічних засобів телекомунікацій [4].

А. Пешкова запропонувала систематизувати класифікації телекомунікаційних послуг за ознаками, що стосуються: а) об'єкта впливу послуги; б) суб'єкта, що надає телекомунікаційну послугу; в) замовника послуги; г) адресата послуги. Не важко помітити, що у випадках б) та в) виразно простежується, що до критеріїв класифікації телекомунікаційних послуг авторка включає суб'єктний склад цих відносин.

Зокрема, класифікаційна група телекомунікаційних послуг, що стосується суб'єкта, об'єднана за ознаками, що поширюється на осіб, які надають телекомунікаційні послуги (оператора, провайдера телекомунікацій). На сьогодні актуальним є виділення такого класифікаційного критерію, як підстави виникнення права оператора на користування мережею при наданні телекомунікаційних послуг. Право користування мережею (обладнанням, лініями зв'язку, радіочастотним спектром) у оператора телекомунікацій може бути «первинним», коли обладнання і лінії зв'язку належать йому на праві власності, радіочастотний спектр – на підставі рішення про виділення смуг, що виносяться уповноваженим державою органом. Умовно можна сказати, що в цьому випадку оператор користується «своєю» телекомунікаційною мережею.

Проте можлива ситуація, коли оператор, провайдер телекомунікацій не має власної мережної інфраструктури, а надає телекомунікаційні послуги з використанням телекомунікаційних мереж, що належать іншому оператору, і навіть з використанням ділянки радіочастотного спектра, що виділена іншому операторові. В цьому випадку таким операторам необхідно вступати в особливі договірні відносини з надання права користування телекомунікаційною мережею, що регулюються Правилами взаємоз'єднання телекомунікаційних мереж загального користування, затвердженими рішенням Національної комісії з питань регулювання зв'язку від 08.02.2005 р. № 155. Крім того, можлива залежність певних параметрів телекомунікаційної послуги (якості, ціни) від дій власника мережі, що, в свою чергу, може впливати на зміст, кількість, якість чи ціну послуги для споживача.

Наступна класифікаційна група вибудовується А. Пешковою з використанням критеріїв, що мають відношення до замовника послуги.

Аналіз законодавства про телекомунікації свідчить на користь проведення класифікації телекомунікаційних послуг залежно від того, до якого виду суб'єктів цивільного права належить замовник послуги: фізичних осіб, юридичних осіб приватного або публічного права. Не підлягає сумніву виділення такого виду телекомунікаційних послуг, як послуги, що надаються для фізичних осіб-споживачів, і створення для них особливого правового режиму. Договір про надання телекомунікаційних послуг, який укладається з фізичними особами, є зазвичай публічним договором, і тому до цих відносин застосовується законодавство про захист прав споживачів.

До особливої групи телекомунікаційних послуг А. Пешкова відносить послуги, що надаються публічним утворенням. Серед них виділяються телекомунікаційні послуги, що надаються для державних або муніципальних потреб. Їм властивий особливий правовий режим, передбачений, наприклад, ст. 11 закону України «Про телекомунікації» [6, с. 59-61].

Початково, у випадку послуги з надання доступу до мережі Інтернет її сторонами є виконавець Інтернет-провайдер та споживач цих послуг – абонент. С. О. Ємельянчик зазначає, що все інформаційне наповнення і використання мережі Інтернет здійснюється за допомогою послуг організацій, що забезпечують доступ в Інтернет. Провайдер виступає ключовою фігурою, що забезпечує доступ в Інтернет. Також, С. О. Ємельянчик наголошує на необхідності конкретної норми в Законі України «Про телекомунікації», яка б встановлювала чітку класифікацію операторів (провайдерів) телекомунікацій. І з цим не можна не погодитись.

Споживачем (абонентом) може бути фізична або юридична особа, яка безпосередньо користується послугами провайдера і оплачує їх у встановленому договором порядку [3, с. 9]. Також в наукових працях зустрічається таке поняття, як клієнт, яке є тотожним поняттю абонент. Наприклад, О. І. Савельєв визначає клієнта як фізичну або юридичну особу, що володіє необхідними для його ідентифікації в мережі даними, якими можуть виступати логін і (або) пароль, або інші засоби, які його індивідуалізують (наприклад, номер телефону для мобільних Інтернет-провайдерів) [8, с. 14].

В подальшому, в залежності від того, який саме вид Інтернет-послуг абонент бажає отримати: послугу, яка безпосередньо надається мережею Інтернет, або послугу, яка надається за допомогою мережі Інтернет, відбувається специфікація сторін при наданні Інтернет-послуг.

В першому випадку, коли мова іде, скажімо, про послуги електронної пошти, такими сторонами договору є виконавець (провайдер) та замовник (абонент). Провайдером може бути юридична або фізична особа, яка отримала ліцензію Міністерства зв'язку України на здійснення телекомунікаційних послуг за допомогою власної телекомунікаційної мережі або телекомунікаційної мережі, яка належить іншому власнику. Абонентом може бути фізична або юридична особа, яка безпосередньо використовує послуги провайдера та здійснює оплату відповідно до встановленого у договорі порядку. Абонентом може бути як самостійний користувач, так і цілі підприємства, у яких є власна локальна мережа (корпоративний абонент) [1, с. 130].

Коли ж, скажімо, мова іде про надання послуг реєстрації доменних імен, то замовником цих послуг буде реєстрант, а їх виконавцем – реєстратор. Реєстратором у випадку надання послуг реєстрації доменних імен буде особа, яка виконує функції з реєстрації доменного імені, а реєстрантом є особа, яка звертається за такою реєстрацією. Такий договір передбачає погодження реєстранта з правилами відповідного реєстратора про реєстрацію доменних імен у певному домені [2, с. 149].

Можемо зробити висновок, що в цій групі суб'єктів, незалежно від того, яку саме послугу самої мережі Інтернет споживач бажає отримати, сторонами будуть замовник та виконавець. Але, як бачимо на прикладі договору про надання послуг електронної пошти та договору про надання послуг реєстрації доменних імен, до замовника та виконавця (як сторін) будуть застосовуватися певні специфічні терміни, які властиві окремим видам договорів, такі, як абонент/реєстрант чи провайдер/реєстратор.

У випадку, коли послуга надається за допомогою мережі Інтернет, можна сказати, що цей вид послуг може існувати самостійно, незалежно від Інтернету. Але з часу виникнення глобальної мережі Інтернет ці послуги додатково перемістилися у віртуальну площину. Розглянемо цю ситуацію на прикладі послуг надання дистанційної освіти. Відповідно до Наказу МОН України «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» під дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [7]. Як ми бачимо, законодавець не зазначає, що дистанційне навчання можливе лише за допомогою використання глобальної мережі Інтернет. У випадку відсутності мережі Інтернет, цей вид навчання перетворюється на звичайне стаціонарне навчання. Тому, Інтернет у даному випадку виступає лише засобом здійснення навчального процесу. Цивільний кодекс України не закріплює освітні послуги як окремих різновид договорів з надання послуг, тому до них застосовуються загальні положення договору з надання послуг. Отже, сторонами послуг з надання дистанційної освіти будуть виконавець (вищий навчальний заклад) та замовник (особа, що навчається). Але потрібно відмітити, що тільки юридична особа може надавати освітні послуги і видавати дипломи про вищу освіту (Закон України «Про вищу освіту»).

Висновки. Одним із методів дослідження певного явища чи предмета, що дозволяє більш ретельно пізнати його суттєві ознаки, є класифікація. Комплексне дослідження Інтернет-послуг немислиме без з'ясування сторін учасників відносин з надання Інтернет-послуг. Лише такий підхід сприятиме більш ґрунтовному проникненню в суть проблем правовідносин з їх надання.

Інтернет-послуги, як і будь-який інший об'єкт цивільних прав, потребують внутрішньої структурно-логічної впорядкованості. Потреба в класифікації виникає й тоді, коли необхідно виявити особливості тієї чи іншої послуги та упорядкувати знання, що здобуті у цій сфері. Без такої впорядкованості складно як запровадити методологію наукових досліджень, так і організувати навчальний процес.

Список використаних джерел

1. Аляб'єва Н.В. Договір про надання послуг у мережі Інтернет : дис. канд. юр. наук : спец. 12.00.03 / Н.В. Аляб'єва. – Х., 2010. – 197 с.
2. Бойко Д.В. Правова природа доменних імен Інтернет: дис. канд. юр. наук : спец. 12.00.03 / Д.В. Бойко. – Х., 2005. – 212 с.
3. Ємельянчик С.О. Договірне регулювання надання послуг доступу в Інтернет : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / С.О. Ємельянчик. – Х., 2013. – 22 с.
4. О телекоммуникации: Закон Украины от 18.11.2003 г. № 1280-IV [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1280-15>.
5. Петровский С.В. Правовое регулирование оказания Интернет-услуг : дис. канд. юр. наук : 12.00.03. / Станислав Витальевич Петровский. – М., 2002. – 189 с.
6. Пешкова А. Класифікація телекомунікаційних послуг як об'єктів цивільних прав / А. Пешкова // Юридична Україна: Питання розвитку приватного права. – 2010 – № 7. – С. 58-62.
7. Про затвердження Положення про дистанційне навчання: Наказ МОН України від

25.04.2013 №466 [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>.

8. Савельев А.И. Гражданско-правовое регулирование договоров между клиентом и Интернет-провайдером в сети Интернет : автореф. на соискание ученой степени канд. юр. наук : спец. 12.00.03 / Александр Иванович Савельев. – М., 2008. – 25 с.

Карпенко О. И. Определение сторон при предоставлении Интернет-услуг

Статья посвящена актуальным правовым вопросам, относящимся к природе и характеристике сети Интернета. На основании анализа действующего отечественного законодательства и существующей практики предоставления Интернет-услуг в статье обосновывается необходимость более детальной спецификации сторон предоставления Интернет-услуг в зависимости от их классификации. Исполнитель и заказчик как общие стороны предоставления Интернет-услуг конкретизируются через провайдера и абонента как сторон предоставления услуги электронной почты и через регистранта и регистратора как сторон предоставления услуги регистрации доменных имен.

Ключевые слова: услуга, Интернет-услуга, стороны, провайдер, клиент, абонент, заказчик, исполнитель.

Karpenko O. I. Determination of the parties of the Internet-services

The article is devoted to the topical legal issues related to the nature and characteristics of the Internet. Based on the analysis of existing national legislation and practices of the providing Internet-service in this article the need for a more detailed specification of the parties of Internet-services, depending on their classification, is proved. Executive and the customer as the common sides of provision of the Internet-services are specified through the provider and the subscriber as a parties of providing e-mail services and through the registrant and registrar as the parties of providing the service of the domain name registration.

Key words: service, Internet-service, parties, provider, customer, subscriber, executive.

